

Đ i này ai đ i, ai khôn? ...S ng m c áo rách, ch t chôn áo lành. (Ca dao)

Đ c tin ông b n già b t thành linh “ra đi”, tôi v i mang vòng hoa đ n chào t bi t. Ông b n tôi m c b đ r t đ p, bình th n n m đó. Tôi m ng th m cho ông b n đã “ra đi” m t cách nh nhàng trong lúc đang ng ngon lành. Sau đó, trên đ ng lái xe v nhà, tôi suy t v kho ng th i gian còn l i trong đ i tôi. Dù sao năm nay tôi đã trên b y ch c tu i đ u r i. Theo th ng kê Canada, ng i đàn ông trung bình có th s ng t i năm 76 tu i m i đ c phép “ngao du vùng tiên c nh”. Có nghĩa là tôi còn có th s ng đ c ch ng 5 năm n a. Vì th , tôi nghĩ r ng đã đ n lúc tôi ph i phác h a ngay m t “ch ng trình ngũ niên” cho tôi, k o lúc “ra đi” l i ti c r khôn nguôi.

Cũng may hi n nay tôi v n còn kh e m nh, ti n h u trí cũng đ đ “phè ph n v i đ i”. V n đ quan tr ng bây gi là ph i “phè ph n” làm sao cho “ph i đ o”? Chuy n “ong b m” ? M c này tôi không còn kh năng đ “đ ng” t i. Nh ng ng i đ n tu i s p “ra đi” nh tôi không nên quá tham lam. Chúng ta hãy đ đăm con cháu có đ p “thi th tài năng”, không nên tranh dành v i th h tr . Bi t nh ng nh n nh v y m i đ c ng i đ i kính n .

Đ i v i tôi, ăn u ng cũng không còn là m t m c khoái l c đáng đ ý t i. Có m y cái răng hàm thì r ng g n h t, huy t qu n thì b m bám đ y, máu thì ng t nh m t ong. Theo tôi nghĩ, ông Tr i cho m i ng i m t s l ng đ ăn nh t đ nh đ sinh s ng trong su t c cu c đ i c a mình. Ng i nào dùng h t “kh u ph n” c a mình là ph i “ra đi”. Ông Tr i đâu có cho phép chúng ta kéo dài cu c s ng đ “ăn ké” vào kh u ph n c a ng i khác. Nói tóm l i, “ăn nhi u, ăn nhanh, ăn m nh, vét cho s ch n i c m”, không ph i là bí quy t tr ng sinh. Các bác sĩ c các n c Âu M cũng đã nh n ra đ i u này, nên đã luôn luôn khuyên già tr cũng nh nh n bé ph i ăn u ng ch ng m c. H n n a, chúng ta cũng đã t ng đ c nghe các c nh c nh nhi u l n: “Ăn đ mà s ng ch không ph i s ng đ mà ăn”, ho c “tham thì c c thân, Ph t đã b o th m thì ch có tham [ăn]”.

Thá là tôi đã m&#t hai trong b&#n m&#c kho&#i l&#c mà ng&#&i đ&#i g&#i là “t&# kho&#i”. Sau cùng, tôi ch&# còn th&# y có hai thú vui h&#p v&#i túi ti&#n và s&#c l&#c c&#a tôi: đó là đ&#c sách, và đi du l&#ch. Tôi th&# y, đi ngao du nh&#ng n&#i danh lam th&#ng c&#nh là thu&#n ti&#n nh&#t: ban ngày thì đi tham quan đó đây, t&#i v&# khách s&#n ng&#i đ&#c sách. Đ&#i v&#i ng&#&i có tu&#i nh&# tôi, th&#i gi&# r&#t là c&#p bách, làm “công đôi ba vi&#c” nh&# v&#y m&#i “tranh th&# đ&#&c th&#i gian”. Th&# là hai v&# ch&#ng tôi bàn nhau đi ngao du vùng n&#ng &m đ&# tr&#n mùa l&#nh & Canada. Ôi, mùa đông & x&# “tình n&#ng” này, sao mà l&#nh th&#! Càng v&# già, tôi càng c&#m th&# y l&#nh, l&#nh t&# ngoài vào t&#i t&#n đáy lòng con ng&#&i.

T&#i hôm đó, tôi chui vào m&#n n&#m nghĩ đ&#n ngày mai t&#i Miami s&#&i n&#ng... Đang say s&#a m&# màng thì v&# tôi đánh th&#c:
– D&#y đi anh. Đ&#n gi&# ra phi tr&#&ng r&#i, máy bay không đ&#i anh đâu. Em đã ch&#n cho anh m&#t b&# qu&#n áo r&#t đ&#p đ&# m&#c đi đ&#&ng.

B&#ng nhiên tôi nh&# đ&#n ông b&#n già c&#a tôi đã đ&#&c Nhà Đ&#n m&#c cho m&#t b&# qu&#n áo r&#t đ&#p tr&#&c khi lên xe “ra đi”. Tôi nhìn v&# tôi x&#p qu&#n áo c&#a tôi vào va-li, tôi v&#i h&#i:
– &a, em không đi cùng v&#i anh hay sao?

– Em còn b&#n công vi&#c nên đành ph&#i & l&#i. Anh đã đ&#n tu&#i có quy&#n đ&#&c đi ngao du, nay đây mai đó. Anh c&# đi ch&#i thanh th&#n là em m&#ng r&#i.

Cu&#i cùng tôi đành ph&#i lên xe taxi ra phi tr&#&ng m&#t mình. Tôi quay đ&#u nhìn l&#i mái nhà thân yêu c&#a tôi cho đ&#n khi nó m&# đ&#n sau màn tuy&#t tr&#ng, m&#u tr&#ng tang tóc làm tôi kh&# rùng mình. Ph&#i chẳng k&# “ra đi” th&#&ng nghĩ t&#i k&# “& l&#i”?

Qu&# thi&#t máy bay không đ&#i tôi. Tôi v&#a ng&#i xu&#ng gh&# thì máy bay b&#t đ&#u c&#t cánh. Lòng tôi bu&#n r&#i r&#i vì tôi đang bay v&# vùng n&#ng &m trong khi h&# hàng thân yêu tôi còn ph&#i & l&#i v&#t l&#t v&#i băng tuy&#t t&# B&#c C&#c ù ù th&#i v&#. Khi máy bay h&# cách xu&#ng phi tr&#&ng Miami, xe c&#a h&#ng du l&#ch đã ch&# s&#n đ&# đ&#a tôi v&# khách s&#n R.I.P (“Resort of International Peace”, mà tôi t&#m đ&#ch là “L&#u Xá Hòa Bình Th&# Gi&#i”). M&#i nhìn thoáng qua tôi đã nh&#n th&#y phong c&#nh thành ph&# này qu&# có đ&#p, đúng nh&# nh&#ng bích tr&#&ng qu&#ng cáo du l&#ch đã trình bày. Hai bên đ&#&ng là nh&#ng cây cao v&#i v&#i, cành lá um tùm. Xung quanh khách s&#n c&#a tôi là nh&#ng bi&#t th&# xinh x&#n n&#m sau nh&#ng hàng rào hoa đ&# m&#u đ&# lo&#i.

Ng&#i u&# ng trả trong v&#&# n c&# a khách s&# n, tôi tho&# i mái nghe chim hót líu lô và nhìn m&# y con b&# m bay tung tăng trong n&# m &# m. M&# t lát sau, ng&#& i h&#& ng d&# n du l&# ch m&# i tôi lên xe đi xem phong c&# nh thành ph&#. Đó là m&# t chi&# c xe buýt ch& ch& ng 50 du khách đ& lo& i ng&#& i. Đa s&# là ng&#& i có tu&# i nh&# tôi, nh&# ng cũng có vài ng&#& i r&# t tr&#. Ngoài m&# t s&# ng&#& i M&# ra, tôi còn nh&# n th&# y vài ng&#& i ngo&# i qu&# c m&# c qu&# n áo c&# truy&# n c&# a n&#& c h&#. Ông tài xế cho bi&# t là xe s&# d&# ng nhi&# u n&# i n&# i ti&# ng trong thành ph&#, du khách có th&# xu&# ng bi&# t c&# ch& nào đ&# tham quan, m&# t gi&# sau đó xe s&# tr&# l&# i đón đ&# đ& a đi thăm vi&# ng n&# i khác, ho&# c ch& v&# khách s&# n R.I.P.

Xe đi vòng vòng trong thành ph&# và vùng ngo&# i. Xe ng&# ng nhi&# u n&# i n&# i ti&# ng c&# a vùng này: có nh&# ng khu bi&# t th&# sang tr&# ng l&# ng l&# y, có nh&# ng bãi cát vàng óng &# ch& y dài xu&# ng bi&# n xanh m&# u ng&# c th&# ch, có nh&# ng trung tâm th&#& ng m&# i x&# m u&# t, v.v... M&# i khi xe ng&# ng l&# i, thì có vài du khách tíu tít xu&# ng xe. Khi xe t&# i Tropical Garden (V&#& n Bách Th&# o Nhi&# t Đ&# i), tôi bèn xu&# ng xe vì mu&# n s&# ng l&# i trong khung c&# nh xanh t&#& i c&# a đ&# t n&#& c tôi khi x&# a. Tôi sung s&#& ng khi th&# y l&# i nh&# ng cây đa c&# th&# cao ng&# t&# ng mây, nh&# ng cành hoa ph&#& ng vĩ r&# c r&# đ&#& i n&# ng chan hòa, nh&# ng con chu&# n chu&# n vui đùa gi&# a nh&# ng c&# m bông sen trên m&# t h&# ph&# ng l&# ng...

Tôi đang th&# n th&# h&#& ng khung c&# nh tĩnh m&# ch g&# n nh&# thoát t&# c, thì b&# ng nhiên nghe có ti&# ng ng&#& i g&# i tên tôi. Quay l&# i thì th&# y anh Tùng, ng&#& i b&# n chí thân c&# a tôi t&# ngày h&# c đ&# th&# t. Đã h&# n b&# n ch&# c năm r&# i bây gi&# m&# i l&# i g&# p nhau. Chúng tôi bi&# t tay nhau thi&# t lâu, m&# ng m&# ng t&# i t&# i. Chúng tôi đ&# o ch&# i đ&#& i bóng m&# y cây li&# u già bên h&#, k&# l&# i cho nhau nghe nh&# ng k&# ni&# m vui bu&# n khi x&# a. Sau khi h&# c h&# t b&# c trung h&# c, anh Tùng đi đ&# ng viên, nay đây mai đó, theo ti&# ng súng c&# a th&# i cu&# c &# n&# i ti&# n tuy&# n. Còn tôi đ&#& c may m&# n đ&#& c đi ngo&# i qu&# c du h&# c. Tuy v&# y, chúng tôi v&# n liên l&# c m&# t thi&# t v&# i nhau b&# ng th&# t&#. Lá th&# cu&# i cùng c&# a anh tôi nh&# n đ&#& c h&# i cu&# i năm 1967. Trong th&# anh cho tôi bi&# t là anh đang hành quân &# Qu&# ng Tr&#, và trong vài tu&# n n&# a anh đ&#& c ngh&# phép đ&# v&# C&# n Th&# ăn t&# t và nhân ti&# n c&#& i v&# luôn m&# t th&#. Th&# r&# i tr&# n M&# u Thân bi&# t thình lình x&# y ra. T&# đó tôi không nh&# n đ&#& c tin t&# c gì v&# anh. Tôi cho r&# ng anh đã bi&# t&# tr&# n. Bây gi&# l&# i g&# p đ&#& c anh, tôi m&# ng mu&# n khóc. Trong khi đi bách b&# trong v&#& n, chúng tôi nói chuy&# n huyền thuy&# n, không đ&# ý đ&# n th&# i gian. Đ&# n lúc xe buýt t&# i, chúng tôi đành ph&# i chia tay nhau. Tôi lên xe ra đi. Anh &# l&# i vì anh mu&# n ti&# p t&# c cu&# c du ngo&# n trong v&#& n mà anh ví “nh&# v&#& n Tao Đàn ngày x&# a ngày x&# a, n&# i mà chúng mình th&#& ng t&# i ch&# i trong nh&# ng gi&# tr&# n h&# c”. Bi&# t tay anh, tôi h&# n v&# i anh ngày tái ng&#. Anh c&#& i vui v&#, r&# i th&# t ra m&# t câu tri&# t lý bằng qu&# :

– Vũ tr&# này th&# c ra bé nh&# l&# m, chúng mình đi loanh quanh, lu&# n qu&# n, mãi r&# i s&# có ngày cũng l&# i g&# p nhau.

Đ&# n lúc lên xe ch&# y ra ngoài ph&#, tôi m&# i s&# c nh&# là đã quên h&# i đ&# a ch&# c&# a anh. Tu&# i già l&# m c&# m, hay quên. Thi&# t là vô tích s&# !

Xe ch&# y vào khu ăn ch&# i buôn bán n&# i ti&# ng trong vùng. Tôi tò mò xu&# ng xe đi xem c&# nh “ng&# a xe nh&# n&#& c, áo qu&# n nh&# n&# m.” Đ&#& ng ph&# đông ngh&# t nh&# ng ng&#& i. H&# đi ng&# m nhau, ho&# c ng&# m nh&# ng hàng hóa đ&# t ti&# n b&# y trong t&# kính. Tôi m&# m c&#& i nhìn m&# t bà M&# to béo đang

chăm chú nhìn mặt bạn áo đen hời hợt nhìn dính vào bạn giá “Special Sale: 299.95 dollars.” Tôi cảm thấy tôi nghi ngờ cho cái “cái cái xây” đang bạn thôi miên bạn cái áo “hình hên,” và bạn nhìn đúng sau, và bạn nhìn đúng trước. Đã thích ăn cho bạn xử, tôi còn thích mặt bạn quần áo khiêu gợi! Đang ngắm nghĩ về cái ham muốn quá đáng của con người, thì tôi đã bắt gặp một người bạn cũ của tôi từ trước đây. Tôi đúng người bạn bạn vòng bạn để bạn, nhưng đây chuyện vàng chum chum tình vị, nhưng chuôi hời hợt sáng rực rỡ ánh đèn trong kính. Bạn nhiên có tiếng ồn ào trong tiếng, rồi có bóng mặt thanh niên chui vào ra ngoài, đúng sau là nhưng tiếng hô hoán ầm ỹ. Hai tiếng súng nổ liên tiếp làm tôi giật mình quay lại. Tôi thấy mặt cô bạn sát cạnh súng thò nhiên đúng nhìn người thanh niên đang nằm quần quai trên vũng máu, tay còn nắm chặt đúng huy vàng nắm kim cương. Khách bạn hành tởm nhìn bạn chui tởm nhún nhún đang xem chương trình Miami Vice trên ti-vi. May sao và lúc đó thì xe buýt của hotel tôi, tôi vào chui lên xe, để trốn bạn si mê và tàn bạo.

Xe nhưng bánh nhieu người cho du khách xuống du ngoạn. Nhưng tôi vẫn ngồi yên trên xe vì tôi thấy mặt hời hợt bạn bạn đi ngắm bạn bạn hoa giở tởm. Cùng xe cũng và tôi khách sạn R.I.P khi thành phố bắt đầu lên đèn. Tôi mặt mặt xuống xe và rồi bạn nhiên khi thấy bạn mặt tôi bạn bạn ra đón tôi, và ôm tôi vào trong lòng. Mặt tôi vào tôi, rồi bạn nhún trách tôi: – Con mặt đi chui đâu mà mãi bây giờ mặt vào, làm bạn mặt mong chui.

Tôi cảm thấy hời hợt vô cùng, tôi gặp bạn vào vai mặt tôi khóc nức nức bạn ngày tôi còn bé...

Bạn nhiên tôi nghe vắng vắng có tiếng gọi tôi: – Dậy đi anh. Anh nắm mặt cái gì mà khóc lóc thò mồm vầy?

Tôi chui bạn bạn bạn, nhưng mặt bạn bạn còn rồi xuống gọi. Sau đó, tôi nghĩ nhieu lại. Tôi nghĩ đến ông bạn già của tôi mặt bạn quần áo rồi bạn bạn đang nằm trong nhà quán. Tôi nghĩ đến chuyện du ngoạn mà tôi đã thò bạn bạn trong giấc mơ. Tôi nghĩ đến bạn bạn phút kìa cho phép tôi gặp bạn bạn bạn thân nhân của tôi đã bạn tôi “ra đi” lâu lắm rồi. Tôi nghĩ đến cái sống và cái chết. Sau khi tôi “ra đi,” tôi sống đi đâu? Là “người bạn bạn bạn,” làm sao tôi biết được. Bạn bạn bạn “chuyên gia” nghiên cứu về linh hồn hay duyên kiếp mặt “biết rõ ràng” nhưng chuyện gì “chức chức” sống xảy ra khi chúng ta sang “bên kia thế giới.” Nhưng bạn này thò bạn bạn cho chúng ta biết bạn bạn: sau khi chết đi, con người sống khôn khéo lắm nếu không biết thành kính thờ phụng Chúa hoặc ra chùa tụng kinh gõ mõ. Có người bạn bạn nghĩ rằng sau khi chết đi, con người sống trở thành cát bụi, chứ không đi đâu hết. Trái lại, bạn bạn bạn mà tôi đã trình bày trên làm cho tôi nghĩ rằng cuộc sống cũng như sống chết không khác gì mặt cuộc giao du. Linh hồn chúng ta có thể là mặt hành khách trên mặt chuyện xe buýt du ngoạn. Xe buýt tôi thì ta phải lên xe “ra đi.” Làm sao mà biết được xe sống người bạn nào. Khi xe tôi trở về, ta phải xuống. Trở về xe bus có thể là mặt khu “Vườn Nhiếp Ảnh,” có thể là mặt trung tâm thò bạn bạn bạn phò bạn bạn bạn si mê và tôi lại, có

th là mßt khu tßi tßm, nghèo nàn, có th là mßt trßm cßp đßy sß ke, ma túy...

Nßu cho sß chßt là mßt du ngoßn, tßi sao chúng ta không sßa soßn cußc “ra đi” cßa chúng ta cho chu đáo. Khi chúng ta vßt biên, chúng ta sßa soßn rßt kß cßng. Nhßng khi chúng ta đßn tußi phßi “ra đi,” chúng ta lßi không tính toán nhßng ngßi vßt biên, dù rßng chúng ta vßn còn đß tßnh táo đß sßa soßn cußc “ngao du” cßa chúng ta. Chúng ta không chßu sßa soßn trßc khi “ra đi” vì chúng ta sß chßt, nên chúng ta không dám nghĩ đßn cái chßt cho đßn khi chúng ta thß hßi cußi cùng. Th là chúng ta “thßy” trách nhißm đó cho nhßng ngßi thân thißt có nhißm vß cßng đáng thân xác cßa chúng ta. Trong lúc “tang gia bßi rßi,” ngßi nào càng thân thißt vßi chúng ta bao nhiêu, thì lßi càng bßi rßi bßy nhiều. Khi bßi rßi nhß vßy, làm sao hß có thß tính toán mßt cách hßp lý đßc. Kßt quß là ngßi thßng yêu cßa chúng ta sß bß các Nhà Đôn lßi đßng trißt đß. Chuyßn này rßt đß hißu: vì thßng tißc “ngßi ra đi,” nên nhßng ngßi thân thích tßng rßng càng tiêu nhißu tißn cho chuyßn ma chay bao nhiêu, thì “ngßi ra đi” càng sung sßng bßy nhiều. Thißt là nhßm to. Nhßng bài kinh gißi thoát, nhßng sß cßu siêu không hóa gißi đßc nhßng tßi lßi cßa con ngßi. Mßt cußc mai táng huy hoàng không làm cho “ngßi ra đi” đßc “mßt mßt” thêm mßt chút nào. Tuy vßy, nhßng ngßi thân thích luôn luôn mußn có mßt đám tang thißt là linh đßnh và tßn kém đß tß lòng thßng tißc cßa mình đßi vßi “ngßi ra đi.” Trong trßng hßp này, “ngßi ra đi” chß còn bißt thß dài (sau khi thß hßt ra). Rßi ngßi đßn vißng cũng mußn mua mßt vòng hoa thißt to, thißt đßt tißn đß tß tình bßn hßu vßi “ngßi ra đi” và nhßt là đß chßng mình cho bà con lßi xóm bißt rßng mình là “ngßi đßng hoàng, có thßy, có chung.” Thßy cßnh này, “ngßi ra đi” cũng lßi thß dài, chß mußn thßt ra câu tß bißt: “Này bßn ßi, đã quá trß rßi. Sß có ngày tái ngß,” và “tßc cßnh” làm bài thß nhß sau:

Khi mßt thßng nßm xußng
Lßi có thßng lußng cußng đßng lên
Vßi lßy thßng nßm xußng
Hy vßng khi mình nßm xußng
Lßi có thßng khác lußng cußng đßng lên.

Đßu mà chúng ta bißt chßc là đa sß nhßng ngßi sßp “ra đi” đßu lo lßng thißt tha cho “ngßi ßi,” và nghĩ rßng mình còn có thì giß thu xßp mßi vißc trßc khi “ra đi.” Tißc thay, khi xe buýt bßt thßnh linh tßi đón đi “ngao du,” chúng ta vßi vàng lên xe nên không giúp gì cho nhßng “ngßi ßi.” Trong khi đó, “ngßi ßi” đau đßn muôn phßn. Khi bß mß tôi lßn lßt qua đßi, mßt mình tôi “ßi,” tôi lßm ngßi đi vì thßng tißc. Rßi khi tôi loßng thoßng đßc tin anh bßn chí thân cßa tôi bßt thßng, tôi bußn ngßn ngß, tßi nghißp cho sß phßn long đßng cßa ngßi trai thßi loßn. Tôi bßi rßi vì tôi cßm thßy hßi hßn vì tôi cho rßng mình đã cß xß không đßy đß tình nghĩa đßi vßi “ngßi ra đi,” không có đßp tß chßc mßt đám táng trßng thß đßa ngßi quá cß sang “Bên Kia Thß Gißi.” Ngoài ra, trong thâm tâm, tôi cßm thßy lo sß vì không bißt nhßng thân nhân cßa tôi sß đi vß đâu: có đßc “vß vßi Chúa không”? Có thoát khßi “vòng nghißp chßng” hay không? Đó là nhßng phßn ßng tß nhiên cßa nhßng “ngßi ßi.” Vì thß, chúng ta thßng thßy nhßng vß ma

chạy linh đình đä “ngäi i i” có đäp “trä nghĩa” đäi väi “ngäi ra đi” (thä “trä nghĩa” trä hän, còn hän là bä mang tiäng “bäc tình, bäc nghĩa”). Chúng ta iäi còn thäy trong nhäng cuäc cúäng iä nguy nga, mäi ngäi i thiät tha cäu xin Träi hay Phät giúp “ngäi ra đi” đäi cä lên Thiên Đäng hay vào Cäi Niät Bàn. Mäi tín đä đäu “biät chäc chän” räng mät linh hän đäy täi iäi khó có thä siêu thoát đäi cä näu thân nhân không thành khän cäu xin Đäng Täi Cao nhä lòng khoan häng đäi iäng väi “ngäi ra đi”! Phäi chäng vì chúng ta nghĩ räng cái quá khä cäa “ngäi ra đi” thiäu đäo đäc, nên chúng ta mäi phäi làm iä cäu siêu cho “ngäi ra đi” nhä väy? Thiät là täi nghiäp cho ngäi “ra đi”: Đä “näm xuäng” räi mà còn bä ngäi i đäi gän cho cái täi “thiäu đäo đäc.”

Nói cho cùng, “ngäi i i” đáng thäng hän “ngäi ra đi.” Trong khi “ngäi ra đi” thän nhiên näm đó, thì “ngäi i i” không nhäng bä xúc đäng tinh thän mà còn phäi xä thân cäng đáng công viäc täi nä đäa “ngäi ra đi.” Vì thä, tôi không thäc mäc vä viäc tôi sä “ra đi,” nhäng tôi nghĩ rät nhiäu, và lo iäng rät nhiäu cho “ngäi i i.” Tôi muän “ngäi i i” khäi phäi quäng lên vai mät gänh quá näng nä vä tinh thän cũng nhä vät chät khi tôi “näm xuäng.” Có iä ít ngäi nghĩ nhä tôi và làm nhä tôi, vì đän lúc gän ngày tän sä, mäi ngäi i nghĩ mät kiäu, và ngäi i nào cũng cä gäng làm nhäng viäc mà mình cho räng thäa đáng nhät. Do đó, tôi không dám khuyên ai. Nhäng đäi u tôi trình bày sau đây chä là mät thí dä không đäi nä hình, mät iäi nhìn đäi “không giäng ai.”

Trä cä hät, tôi không muän nhäng bän bè thân thuäc tôi quá u säu vä chuyän “ngao du” cäa tôi. Do đó, tôi đã trình bày cho mäi ngäi i biät räng khi “chuyän xe buýt” täi, tôi sä thän nhiên “ra đi” nhä tät cä mäi ngäi i khác đã täng “ra đi.” Tôi sä “đäi” vä đäu? Có iä tôi sä vä väi bä mä tôi. Có iä tôi sä ngao du vùng tiän cänh cùng väi bän bè tôi. Dù sao đi chäng näa, tôi không cän biät tôi sä “đäi” đäu, vì có biät hay không biät thì tôi và nhäng ngäi i thân thuäc cäa tôi cũng chäng làm đäi cä gì cä.

Sau đó, viäc tôi phäi làm trä cä khi “ra đi” là säa sang iät vät trong nhà, vì vä tôi không phäi là mät ngäi i khéo tay biät säa chäa nhà cäa. Ngoài ra, nhäng gì cäa tôi mà tôi thäy không cän dùng cho bän thân tôi hoäc cho “ngäi i i,” tôi mang đi cho ngäi i khác, hoäc đä vào thùng rác. Khi tôi quäng đi gän hai ngàn quyän sách cäa tôi, tôi cäm thäy nhä nhäm trong ngäi i. Trái iäi, vä tôi rät xúc đäng, và häi tôi:

– Nhäng cuän sách này là kä niäm gän 40 năm đäy häc, täi sao anh vät đi?

– Anh không cän näa.

– Thì cä đä đäy, đôi khi anh muän đäc iäi thì sao?

– Đ&#c đi, đ&#c l&#i làm gì? Ng&#&#i ta l&#i t&#&#ng r&#ng anh đ&#t, h&#c mãi mà ch&#a thu&#c bài.

Sau khi đ&#n đ&#p nhà c&#a, tôi b&#t đ&#u nghĩ đ&#n phí t&#n chôn c&#t. Tôi th&#y &# Ottawa m&#y gia đình mà tôi quen bi&#t đã chi phí trên 15 ngàn dollars cho m&#i v&# ma chay. Tôi tính nh&#m trong đ&#u thì th&#y r&#ng ch&# trong vài ch&#c năm n&#a, c&#ng đ&#ng ng&#&#i Vi&#t &# Ottawa (h&#n b&#n ngàn nhân m&#ng) s&# ph&#i chi cho Nhà Đ&#n và nghĩa đ&#a m&#t t&#ng s&# vào kho&#ng 60 tri&#u dollars (không k&# ti&#n chỉ cho các v&# tu sĩ cúng l&#, cùng ti&#n b&#n bè b&# ra mua hoa phúng vi&#ng). Nh&# v&#y, phí t&#n ma chay cho n&#a tri&#u ng&#&#i Vi&#t đang sinh s&#ng &# B&#c M&# s&# lên t&#i g&#n 8 t&# dollars – b&#ng ti&#n vi&#n tr&# mà nh&#ng n&#&#c t&# b&#n kiêm tài phi&#t đã c&#p cho “Đ&#ng ta” trong m&#t kho&#ng th&#i gian kéo dài h&#n b&#n năm tr&#i. Thi&#t là oai hùng! Thi&#t là vĩ đ&#i!

Đ&# bi&#t rõ chi ti&#t c&#a v&#n đ&#, tôi bèn m&#i m&#t đ&#i đi&#n Nhà Đ&#n quen bi&#t &# Ottawa t&#i bàn chuy&#n ma chay cho tôi. Ông “ti&#p th&#” (salesman), qu&#n áo ch&#nh t&#, m&#t trang nghiêm và đ&#y kính c&#n, ăn nói nh&# nhàng và t&# t&#n trong khi trình bày giá c&# cho tôi nghe. T&#p tài li&#u v&# giá bi&#u in r&#t đ&#p nh&# t&# th&#c đ&#n c&#a m&#t ti&#m ăn sang tr&#ng &# Paris (năm sao). Đi&#u quan tr&#ng mà m&#i ng&#&#i nên bi&#t là “ng&#&#i mua” không đ&#&#c k&#o v&# giá c&#, vì Nhà Đ&#n làm ăn đ&#ng hoàng “tr&#&#c sau nh&# m&#t,” không khác gì “B&#c và Đ&#ng” đã đ&#i x&# v&#i dân ta h&#n n&#a th&# k&# nay.

Tôi đ&#c k&# t&# giá bi&#u, r&#i tham kh&#o v&#i các b&#n bè, tôi th&#y rõ phí t&#n n&#ng n&# mà “ng&#&#i &# l&#i” ph&#i chi cho Nhà Đ&#n &# Canada (có l&# cũng t&#&#ng t&# nh&# &# bên M&#). Đ&# có m&#t thí đ&# c&# th&#, tôi xin li&#t kê sau đây các “món hàng” căn b&#n mà Nhà đ&#n Tubman đã trình cho tôi:

(1) D&#ch V&# Chuyên Môn (Professional Services)

- 900\$ – d&#ch v&# do các chuyên viên Nhà Đ&#n cung c&#p (professional and support staff services);
- 250\$ – gi&#y t&# lên quan đ&#n v&#n đ&# khai t&# (documentation);
- 125\$ – d&#ch v&# &# nghĩa đ&#a ho&#c công vi&#c trao l&# đ&#ng tro cho thân nhân (gravesides service or delivery of urn as arranged).

(2) D&#ch V&# Chăm Lo “Ng&#&#i Ra đi” (Prrofessional Care of Deceased)

- 200\$ – t&#m r&#a và làm v&# sinh cho “ng&#&#i ra đi” (sanitary care of deceased);
- 570\$ – &#&#p xác và trang đ&#m “ng&#&#i ra đi” (embalming and cosmetology of deceased).

(3) Phòng &#c Và D&#ng C&#

- 400\$ – x&# đ&#ng Nhà Đ&#n (basic use of funeral home);
- 990\$ – x&# đ&#ng phòng thăm vi&#ng, phòng làm l&# và nh&#ng đ&#ng c&# (visitation room, chepel,

and/or service equipment);

- 225\$ – xÐ dßng phòng sßa soßn và gßn giß xác “ngßi ra đi” (use of facilities for preparation of deceased and/or shelter of remains).

(4) Xe Cß Và Vßn Chuyßn (Automotiles and Transportation)

- 295\$ – chuyßn xác vß Nhà Đßn (transfer from place of death ß radius 40 km);
- 200\$ – xe cß cßn dùng cho các nhßn vißn Nhà Đßn (vehicles required for administrative tasks, clergy, funeral director);
- 270\$ – xe chß quan tßi ra nghßi đßa (funeral coach);
- 125\$ – xe limousine chß thßn nhßn.

Chi phí căn bßn cho Nhà Đßn là \$5,604.03 (gßm cß thuß)

(5) Chi Phí Cho Thành Phß

- 75\$ – khßm nghißm tß thi.
- 52\$ – thuß vß sinh cho thành phß.

(6) Phí Tßn Mai Tßng

- 3,700\$ (trung bßnh) – Tißn mua quan tßi tùy theo loßi sang hay hßn, đßng theo giai cßp: tß thß rß nhßt là vßi qußn xác (890\$) cho tßi quan tßi rß tißn bßng gß vßn ép (1,695\$), tßi loßi quan tßi vßa đßp vßa bßn dành cho các nhßa gißu thßch sßi sang (11,000\$);
- 5,500\$ – Tißn mua chß “An Nghß Ngßn Thu” (R.I.P - Rest In Peace) tßi nghßi đßa: mißng đßt to hßn cái gißng đßng giá khoßng chßng 5,500\$;
- 1,000\$ – Tißn đßng mß bia tùy theo tßi tißn cßa mßi ngßi (tß 1,000\$ cho tßi 5,000\$, hoßc nhißu hßn nßa).

Chi phí mai tßng trung bßnh khoßng chßng \$13,000

Tôi đßc tß giá bißu thßy nhßn dßn ta bß Nhà Đßn và Nhà Nßc làm tißn mßt cách rßt là quy cß. Không nhßng thß, ông “tißp thß” lßi còn khuyßn khßch tôi “mua” nhißu món “hßng” khác vßa đßt tißn, vßa... vô dßng. Tôi bßn chßn lßi vßi mßt câu hßi rßt ß là “rß tißn”:

– Mai tßng kißu nào rß tißn nhßt?

Hßn ngß ngang vì đßng “rao hßng” thì bß cßt hßng. Nhßng ngay sau đß, hßn mßm cßi, rßi nhßn tôi mßt cách rßt ß là đßi lßng:

– Ông thßch chßi trò rß tißn thì ông nßn chßn con đßng hßa tßng, vì ông sß không mßt tißn chi phí chßn cßt và mua đßt ß nghßi đßa.

– Ngoài ti&#n h&#a táng ra, còn có m&#c chi phí nào khác n&#a không.

– Có ch&# . Thân xác c&#a ông s&# đ&#c t&#m r&#a, thoa son đánh ph&#n, và đ&#c đ&#t trong m&#t c&# quan tài thi&#t đ&#p. Chúng tôi s&# t&# ch&#c linh đình cho ông. Ai trông th&#y n&#m đó cũng ph&#i thêm cái đ&#a v&# c&#a ông.

– N&#u tôi thích đi con đ&#ng h&#a táng, thì tôi đâu có c&#n mua quan tài làm gì cho t&#n ti&#n?

L&#n này h&#n nhìn tôi m&#t cách khinh th&#ng ra m&#t, và nói v&#i m&#t gi&#ng m&#a mai:

– Ông cũng c&#n ph&#i đ&#c trang đ&#m và n&#m trong m&#t c&# quan tài đảng hoàng khi b&#n bè thân thu&#c đ&#n thăm vi&#ng ông l&#n cu&#i cùng. Tr&#ng bày thân xác ra nh&# v&#y m&#i là ng&#i đảng hoàng ch&#! Tuy nhiên, n&#u ông thích b&#n x&#n, thì cũng không sao. Chúng tôi cũng có th&# chi&#u ông đ&#c. Đáng l&# ông mua m&#t c&# quan tài r&# ti&#n, ông có th&# thuê m&#t c&# quan tài sang nh&#t h&#ng. C&# này đáng giá 11,000\$. Nh&ng ng&#i gi&#u sang mua lo&#i này, r&#i mang đi chôn hay đ&#t cùng v&#i cái xác c&#a h&# . Nh&ng n&#u ông m&#n c&# quan tài này, đ&# n&#m vài ba b&#a, l&#y le v&#i bà con l&#i xóm, thì ông ch&# ph&#i tr&# ti&#n thuê là 2,850\$. Thi&#t là r&# m&#t! Làm sao mà ng&#i đ&#i bi&#t đ&#c r&#ng ông là ng&#i hà ti&#n, đ&#n lúc “n&#m xu&#ng” mà còn không dám b&# ti&#n ra mua m&#t c&# quan tài đ&# n&#m cho tho&#i mái.

– Nh&ng tôi không mu&#n “trình làng n&#c” cái thân th&# xám ng&#t c&#a tôi cho m&#i ng&#i chiêm ng&#ng thì sao?

H&#n th&# dài đ&#n s&#t m&#t cái nh&# m&#t th&#y giáo làng nhìn th&#ng h&#c trò b&#ng b&#nh l&#i còn có t&#t cù nh&#y:

– Làm nh&# v&#y cũng b&#t đ&#c vài ngàn: ti&#n son ph&#n, ti&#n thuê quan tài, ti&#n thuê Nhà Đ&#n v.v.. Mà ông cũng không c&#n ph&#i chi cho các v&# tu sĩ đ&#n t&#ng kinh gõ mõ tụng niệm trong Nhà Đ&#n c&#a chúng tôi làm gì. Th&# là ông đ&# thêm đ&#c vài ba trăm n&#a. Đ&#i v&#i h&#ng ng&#i “r&# ti&#n” nh&# ông, đ&# đ&#c trăm nào hay trăm đó, có ph&#i không?

Th&#ng cha “ti&#p th&#” cho tôi là ng&#i b&#n x&#n nên có v&# b&#c mình l&#m. H&#n ch&# mu&#n thu đ&#c nhi&#u ti&#n cho ch&# Nhà Đ&#n đ&# đ&#c ăn nhi&#u ti&#n hoa h&#ng do gia đình “ng&#i ra đi” cung ph&#ng. Vì th&# , m&#i l&#n tôi b&#t đ&#c món chi phí nào là h&#n có v&# đau đ&#n nh&# đang b&# bà nha sĩ

nhßt cái răng hàm bß trong mßm. Cußi cùng, tôi chßn mßt chßng trình hßa táng hßp vßi ý tôi. Tßng sß tißn tôi phßi chi ra là 2,709.24\$ cho nhßng mßc nhß sau:

- tißn gißy tß (khßm nghißm xác chßt, gißy khai tß, v.v.);
- tißn xe đßa xác tôi tß nhà xác đßn Nhà Đßn;
- tißn hßm bßng gißy cßng (50\$) đßng xác chßt đß mang đi hßa táng;
- tißn đßa hßm xác tßi lò đßt (không có vß bßy bißn thân xác ra cho mßi ngß i “dßm ngß”);
- tißn đßt xác;
- tißn hßp đßng tro đß trao cho vß tôi mang đi thß xußng bißn (tôi mua loßi rß tißn nhßt nên chßt tßn có 20\$; còn loßi sang và đßp thì lên tßi 500\$);
- tißn thuß trß cho thành phß, tißu bang, và liên bang.

Ngß i “tißp thß” đßi đißn Nhà Đßn Tubman và tôi cùng ký vào tß khß cß (bßn bßn). Sau đßó, tôi hßn hoan trao cho hßn tßm ngßn phißu 2,709.24\$. Tôi phßi trß tißn trßc cß. Đßi vßi tôi, đißu này rßt thußn tißn, vì sau này giá cß có gia tăng thì Nhà Đßn ráng mà chßu, chß nhßng “ngß i iß” không còn phßi lo lßng đißu gì cho “ngß i ra điß.”

Khi vß tôi đi làm vß, tôi hßy hßng đßa cho cô nàng xem tß khß cß. Thß là cô nàng khóc bù lu bù loa, rßi hßi tôi mßt câu mà tôi cho là lßng nhßch:

– Trong cß cußc đßi cßa anh, anh chß thích chßi sang. Tßi sao đßn cußi cußc đßi, anh lßi đßnh chßt mßt cách rß tißn nhß vßy?

– Em hßi mßt câu thißt là lßng nhßch! Thß nào là chßt rß tißn? Chßt sang thì đi đßn đßu? Mang tißn ra cúng Nhà Đßn và Nhà Nßc làm gì? Chúng nó làm gì có quyßn cßp visa cho anh vào Thißn Đßng, hay vào Vßng Cßc Lßc. Vißc gì mình phßi “đßt lßt” chúng nó? Dù sao anh cũng “save” hßn 12,000\$, chß đßu có phßi là ít.

– Em không cßn món tißn đßó đßu!

– Nßu em không cßn sß tißn đßó, thì em mang nó đi giúp ngß i nghßo, có sao đßu? Đßa sß dân ta hißn đßng sßng trong cßnh nghßo túng. Em có bißt rßng nßu em mang 12,000\$ vß Vißt Nam, em có thß nußi hßn 60 em mß cßi trong mßt năm. Nhß vßy, anh là ngß i “chßt sang” hay là ngß i “chßt rß tißn”?

Thßy tôi lý lußn nhß vßy, cô nàng vßa lau nßc mßt vßa cßi đßu:

– Thôi, anh mußn chßt kißu nào cũng đßc. Cái đßó tùy anh. Nßu anh “ra điß” trßc em, em sß chúc anh theo kißu Tàu: “Thßng Lß Bình An,” và xin anh “Bßo Trßng.”

– V&#y, tr&#c khi “ra đi,” anh s& chào em theo ki& u M& : “H& n Ngày Tái Ng&” – “See You Later.”

Nguy& n H& u Chi

Ti& n Sĩ Tâm Lý Chính Trị